

МУЗИКАЛНИЯТ ФОЛКЛОР КАТО ИНТЕГРАТИВНО ЗВЕНО В ПЪРВИ КЛАС

Росица К. Велчева

ОУ „Отец Паисий“, с. Стряма

Резюме: В статията е представен българският музикален фолклор и ролята му в обучението в първи клас. Представени са интегративните връзки между отделни предмети като: музика, литература и родинознание. Учебното съдържание по литература, по родинознание и това – по музика осигуряват достатъчно възможности за взаимно интегриране на музикални и литературни фолклорни образци. Разгледана е глобалната тема „Пролетни празници – Лазаровден, Цветница, Великден“. Народните празници и обичаи в бита на нашия народ са неотменна част от неговата култура. Нашето съвремие върви ръка за ръка с неувяхващата хубост на традицията, защото тя е основата на нашето потекло. Българският народ с основание се гордее със своите традиции, обичаи и обреди.

Ключови думи: Български музикален фолклор, интеграция, традиции, култура, обучение

MUSICAL FOLKLORE AS AN INTEGRATIVE UNIT IN THE FIRST CLASS

Rositsa K. Velcheva

Otets Paisiy Primary School, Stryama village

Abstract: The article presents Bulgarian musical folklore and its role in first grade education. The integrative connections between separate subjects such as: music, literature and homeland studies are presented. The educational content in literature, homeland studies and this - in music provide sufficient opportunities for mutual integration of musical and literary folklore samples. The global topic "Spring holidays - St. Lazarus' Day, Palm Sunday, Easter" is considered. National holidays and customs in the life of our people are an integral part of its culture. Our modernity goes hand in hand with the unfading beauty of tradition, because it is the basis of our origin. The Bulgarian people are justifiably proud of their traditions, customs and rites.

Keywords: Bulgarian musical folklore, integration, traditions, culture, education

Детството е период, в който се полагат основите на личността. Първите години в училище са от изключително голямо значение. Това е времето, в което децата стават съзнателни личности. Изключително важно за подрастващите е съчетаването на приятни с полезни занимания. В ранна детска възраст се усвояват знания, които остават за цял живот. Първите впечатления са трайни и оставят дълбоки следи. Именно поради

тази причина обучението по музика в първи клас е от съществено значение. Това е времето, в което у децата се формират знания и умения за българската култура и традиции, а също така и времето, в което се възпитава любов към фолклора.

1. Музика

Фолклорът заема особено важно място във възпитанието на децата. Българите са запазили традициите да се събират на големи празници, да пеят народни песни и да играят традиционни български хора. Придобиването на музикална култура е свързано и с развитие на музикалните способности. Важно място заемат народните песни и инструментали. Те спомагат за развитието на музикалния слух. Най-естественият път за това развитие е слушането и пеенето на песни от българския фолклор. За да бъде постигната по-голяма активност на музикалния слух се използват предварително подготвени работни листове със словесния текст на песента, където сричките са написани на различна височина според височината на тоновете в мелодията и с различна големина на шрифта според трайността на нотните стойности. По време на слушането децата следят, а при разучаването тези нагледни средства им помагат за преодоляването на интонационните и метроритмични трудности. В края на първи клас учениците могат да следят словесния текст на песните без затруднения.

В учебната програма по музика в първи клас е отбелязано, че в края на обучението детето трябва да може да: „Изпълнява авторски и народни песни от училищния репертоар. Разграничава народните инструменти от други музикални инструменти. Разграничава двувременна и тривременна пулсация. Разпознава основни музикални жанрове: марш, валс, право хоро, ръченица в песни от училищния репертоар. Свързва коледари, сурвакари, кукери и лазарки със съответния празник. Знае някои специфични белези на обредите и участниците в тях.“¹

Фолклорният материал, който се изучава в часовете по музика в първи клас – народните обичаи, обреди и песни, които са свързани с тях, има релация с учебното съдържание. Това са темите, които са свързани с коледуване, лазаруване, коледните, пролетните и великденските обичаи, обреди и песни.

Музиката спомага учениците да възприемат художествения текст по-лесно. Когато едно дете прочете стихотворение, то по-трудно осъзнава съдържанието му. Но ако това произведение бъде представено като песен, ученикът го възприема по-лесно. Един текст се запомня трайно, когато е изпят. Целта е учениците да възприемат произведението с лекота, с желание, да го осмислят и преживеят. В случая да се потопят в атмосферата на празника, да усетят българската традиция. Важно е да се въплътят в ролята на лазарката, да осъзнаят символиката на върбата, цветето на Цветница и да разберат същността на Великден. Чрез музиката художественото съдържание се възприема, осъзнава, запаметява и преживява много по-лесно и бързо.

2. Литература

Литературното обучение в първи клас започва още в основния период на оgramотяване. В днешно време децата все повече стоят пред телефоните. Пред учителя стои не леката задача да ги мотивира да четат книги. Четивните умения в началния етап от обучението са много важни. Те са ключова предпоставка за успеха през следващите периоди от образованието на учениците. Като класен ръководител от начален етап имам възможността да използвам интегративен подход в обучението за по-достъпно и по-емоционално представяне на учебното съдържание. В тази връзка в часовете по

---

¹ Виж: Учебна програма по музика за първи клас, <https://web.mon.bg/bg/1699>

литература могат да бъдат използвани песни и други фолклорни образци, които се изучават в часовете по музика, с цел оптимизиране на задачите по литература.

Урокът има следните цели:

- Усъвършенстване на уменията за възприемане и самостоятелно четене на приказка;
- Усъвършенстване на уменията на учениците за кратък устен преразказ на епизод от приказка;
- Обогаляване на речника;
- Създаване на интерес към художествената литература (Димитрова 2016, стр. 38).

В учебната програма по български език и литература в първи клас е отбелязано, че в края на първи клас детето трябва да може да: „Разпознава приказка, разказ, стихотворение, гатанка. Чете произведения от литературата за деца, посветени на: семейството, училищния живот, родината, игрите, празниците. Ориентира се в случката в изучаваното литературно или фолклорно произведение. Дава примери за благопожелания, свързани с празници и обичаи.“²

По-долу са представени възможности за **интегративни връзки** с музиката при интерпретацията на някои теми от учебното съдържание:

- „Пролет“ , „Лазаровден“ и „Цветница“ – урокът има за цел запознаване и разширяване на знанията за пролетните празници. Може да бъде направена връзка с фолклора, като се представят подходящи песни, свързани с празника.
- „Великден“ - урокът има за цел усъвършенстване и обогатяване на знанията за пролетните празници и обичаи, да се разкрие идейния замисъл на произведенията - как се празнуват светлите празници. Българският фолклор има богата музикална палитра от народни песни и други фолклорни образци, изпълнявани на тези празници, чрез които може да бъде направена връзка.

3. Родинознание

Според учебната програма обучението по родинознание в първи клас помага децата да осъзнаят ролята си на ученици, да се адаптират по-лесно към училището и да развият социални умения. Целта е чрез него учениците да виждат социалния и природния свят в интегративна връзка. Както в учебното съдържание по литература и по музика, така и в учебното съдържание по родинознание присъстват фолклорни теми. Безспорно е тяхното присъствие и влияние. Учебната програма по родинознание има интегративни функции. Интердисциплинарният подход при изграждане на темите предполага развитие на знанията.³

Музикалните фолклорни образци, които се изучават в часовете по музика и фолклорните теми в часовете по литература могат да бъдат използвани за оптимизиране на задачите на обучението по родинознание в първи клас, чрез озвучаване на любими народни произведения като приказки, стихотворения и разказване за народни обичаи, които децата познават от семейството, както и изграждане на толерантно отношение към празнуващите други празници.

Сценарий за Пролетните празници – Лазаровден, Цветница и Великден

Децата излизат на сцената:

Дете: Скъпи гости, добре дошли на нашия празник!

Дете: Това са пролетните празници – Лазаровден, Цветница и Великден!

---

² Виж: Учебна програма по български език и литература, <https://web.mon.bg/bg/1699>

³ Виж: Учебна програма по родинознание за първи клас, <https://web.mon.bg/bg/1699>

Дете: С идването на пролетта, отворете сърцата си и се радвайте на всичко хубаво!

Дете:

Капчуците вече запяха,
пристигна у нас пролетта.
Под дългата весела стряха
се втурнаха птичи ята.

Дете:

От бялата цъфнала трънка
обади се черният кос.
Децата излязоха вънка,
посрещнаха скъпия гост.

Дете:

Далече се ширна полето,
гористият хълм зашумя.
Със песен е пълно небето
и цялата родна земя.

Дете:

Расло дърво високо
посред поле широко;
под дървото лазарки,
премяна си стягаха-
лазарова премяна,
Лазар да си посрещат
по честити домове,
дето мома момува,
дето ерген лудува.

Дете: Лазаровден е християнски празник. На този ден се изпълнява обичаят „лазаруване“. Момичетата пременени в традиционни носии обикалят къщите, като пеят лазарски песни и пожелават здраве и късмет през цялата година.

Стопаните пък им дават сурови яйца и паричка.

Всички деца изпълняват песента „Лаленце се люлее“

Лаленце се люлее,
на зелено ливаде.
Не е било лаленце,
най е било детенце.
Майка му го будеше
и му милно думаше.
-Стани, стани, детенце
да погледаш лазарки!

Дете: Цветница е един от най-хубавите пролетни празници. Нарича се още Връбница, защото на този ден момите правят венци от върбови клонки. Това е празник на всички, които носят имена на цветя и дървета.

Дете:

Тя е мъничка царица,
златокоса, светлолица.
Сред цветята си живее.
И на своя празник светъл
на лаленце се люлее,
в ранно утро, рано пее:

Дете:

Хайде, ставайте, дечица!
И от клонче на върбица
колелца си изплетете!
На дъсчица ги сложете
и в реката ги хвърлете!
Туй, що тръгне най-напред,
носи най-голям късмет.
На когото то се случи,
ще се радва от сърце.
За Великден ще получи
най-голямото яйце!

Всички деца изпълняват песента „Утре е цветна Цветница“

Утре е цветна Цветница,
днеска се Лазар празнуе.
Цъфна земята и светна,
песен се чуе на дворо.
Летели ми са, летели
под небе до три гълъба.
Кацнали ми са, кацнали
у невестини дворове.
Невеста на стол седеше,
мъжко си дете държеше.
Не били до три гълъба,
най били три орисници.
Първа му орис орисва
да е за чудо убаво.
Втора му орис орисва
да стане мъдро, премъдро,
Трета му орис орисва
да е за приказ богато.

Дете: След Цветница идва големият християнски празник Великден. По традиция се боядисват великденски яйца и се месят козунаци.

Дете:

Иде този празник весел,
шарени яйца донесъл-
жълти, сини и червени-
всичките ли са за мене?

Дете:

Ще си избира яйце
със желязно сърчице,
със черупка като камък
и червено като пламък!

Дете:

Великденче цъфнало
и лаленца червени-
облечете, дечица,
най-нови премени.

Дете:

На хорце се хванете,
вляво, вдясно тропнете!
Подайте си ръчички,
да направим дъгички.

Дете:

Да накичим косите,
раменцата, полите
с тъмнооки лалета-
великденски звънчета.

Всички деца изпълняват песента „Великден“

Вече е пролет и дните – чудесни,
идва Великден със смях и със песни.

Дърветата кимат с бели калпаци,
в къщи ухае на козунаци.

Хей! Хей! Хей! Хей!

В къщи ухае на козунаци!

В ношта на Великден блещукат свещици,
сякаш безбройни, малки звездици.

Вижте яйцата как чакат децата,
скоро със смях ще започне играта.

Хей! Хей! Хей! Хей!

Скоро със смях ще започне играта!

Дете: Весели празници!

Заклучение

В заключение можем да обобщим, че интегративните връзки в обучението в начален етап съдействат за изграждане на цялостна и единна представа за света. Също така те спомагат и за изграждането у учениците на навици, както и нови познания за обредите, обичаите и песните, които спомагат за формирането на музикалната им култура, а заедно с това съдействат и за развитието на литературното обучение и на това по родинознание в първи клас.

Литература:

Димитрова, П. (2016). *Книга за учителя по български език и литература за първи клас*.

София: Просвета плюс

Учебна програма по български език и литература, <https://web.mon.bg/bg/1699>

Учебна програма по музика за първи клас, <https://web.mon.bg/bg/1699>

Учебна програма по родинознание за първи клас, <https://web.mon.bg/bg/1699>